

УДК: 1.316.3+159.955+316.61

**СОЦІАЛЬНОФІЛОСОФСЬКІ ПЕРЕДУМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПАНОРАМНОГО МИСЛЕННЯ
SOCIAL-PHILOSOPHICAL GROUNDS OF PANORAMIC THINKSNG**

Тимохов О.В. - кандидат філософських наук, викладач кафедри графіки та дизайну ПНПУ імені К.Д. Ушинського.

Тимохов О.В. - кандидат философских наук, преподаватель кафедры графики и дизайна ЮНПУ имени К.Д. Ушинского.

Timokhov O.V. is a candidate of philosophical sciences, teacher of graphic arts and design department of the SNPU called after K.D. Ushynskiy.

Стаття присвячена дослідженню феномену – “панорамне мислення” в контексті обґрунтування соціальнофілософських передумов його функціонування і його впливу на суспільну свідомість та перебіг соціальних процесів в суспільстві.

Ключові слова: мислення, панорамне мислення, соціум, суспільна свідомість.

Статья посвящена исследованию феномена – “панорамное мышление” в контексте обоснования социально-философских основ его функционирования, а также его влияния на общественное сознание и социальные процессы в обществе.

Ключевые слова: мышление, панорамное мышление, социум, общественное сознание.

The article is devoted to research of the phenomenon is “panoramic thought” in the context of ground of socially-philosophical bases of its functioning, and also its influence on public consciousness and social processes in society.

Keywords: thought, panoramic thought, society, public consciousness.

Last time social process' dynamic increased a lot. It can be noticed according to the last events in our state and around it.

Of course the main reason of social changes are the changes in society concessions. One of its phenomena is a phenomenon of thinking also having different science structure.

Revolution steps are rapid as a rule, they are prevented by lots of evolution and sometimes even reactive periods. That's why the sharp necessity takes place to analyze the main and other characterizing features which are the reason Or the result of the changes in the society.

Of course, the main root of the social changes are the changes in the social consciousness. Now we mean the social consciousness in general both like thinking different elites types (political, intellectual, cultural, etc.)

In general, social culture transformation is a process of internal changes in the society, as a result of which the lost equilibriums is prevalated and a new level of social strength is addicted.

The panoramic thinking itself is not a new one and is often be seen in different kinds of thinking classifications. Though, the level of investigation of the present phenomenon is very low, especially in the context of the social philosophic its grounds' functioning.

The subject of the present research is one of not enough studied kind of thinking called panoramic thinking its social philosophical grounds and influence on the common thinking. Panoramic thinking can be called such a type, which includes some other types of thinking not close to the main humanity.

Evolution peculiarity of the human mentality is undeveloped sphere of concessions. There was a time when it was the advantage of surviving because of high-speed behavior reactions being close to it. And now the present day human living in the complicated world even in much more simple conditions it became to be a disadvantage, something like a burden of the whole humanity which can be understood as a lack of panoramic concessions.

The antipodes of panoramic concessions are line, tunnel, single-tracked concessions connected with primitive thinking, archaism and conservatism, decline from perception, mono or bee sphere of conclusions.

“Thinking” is a social phenomenon impossible to take place without society. Society not just turn the individual to thinking but gives it all the necessary instruments such as methodical bases, conceptions, and paradigms.

The person depends on the society; its thinking depends on the social thinking and on the contrary. But “individual thinking” itself tells about definite level of independence.

The low level of independent individual thinking is characterized by standardization, line thinking and forecast. In general such kind of thinking can be recognized by such features as thinking as a conformist, like a person who wants to adapt close to the society, not to be another, and as a result he is afraid to think another way and to take another turn.

Such type of thinking is more or less close to everybody. Because each person has to follow the certain rules, do the certain things, make the standard conclusions and to think standard, like others.

“Unstandard thinking” is a thinking with a high level of independence from mass consciousness.

Such type of thinking can be characterized not just unstandard but as multivector, full volume, dimensions, dynamic quality, avant-gardism, etc.

As it can be seen, some features of “unstandard” thinking are close to other types of thinking, being exactly close to “panoramic thinking”.

Social sphere and society concessions influence on the coming-to-be and development of the panoramic thinking much more deep than on other kinds of thinking as we can see.

But opposite processes are also present. It takes place when society or a social group, using its subconscious meanings create new social conceptions.

The results of individual or group panoramic thinking in new social conceptions influence a lot and manifold on the dynamic of social processes in the whole society and socially cultural transformation in general.

“Panoramic thinking” is a kind of thinking which more or less belongs to everybody.

“Panoramic thinking” – is not a lost but just not enough developed a function of thinking not enough stimulated in the process of phylogenies.

“Panoramic thinking” – is a function of personality which is of great importance for the society.

“Panoramic thinking” –is a phenomenon which takes the base from human being and which can not be present without it. And in the same time it has all the necessary instruments of influence on the formation and transformation of the society conceptions and changing of the social culture sphere.

В останній час динаміка перебігу соціальних процесів значно зросла. Ця тенденція особливо помітна на тлі останніх подій в нашій державі та навколо неї.

Наразі вже спостерігається не лише швидкий перебіг подій у соціальному середовищі, а фактично соціальний злам в суспільстві, що приводить до революційних змін фактично у всіх сферах соціального буття.

В цілому ж соціокультурна трансформація є процесом внутрішніх змін в суспільстві, в наслідок якого долається втрачена рівновага і межа крайньої соціальної напруги, досягається новий, більш високий рівень впорядкованості й організованості у всіх сферах діяльності шляхом утвердження нової соціокультурної парадигми, формування нової соціокультурної реальності. [2;78]

Але в цьому контексті слід зазначити, що власне революційні етапи розвитку, як правило швидкоплинні, їм передують, та їх наслідують довгі еволюційні, а іноді і реакційні періоди.

Тому виникає нагальна необхідність в аналізі основних та побічних чинників, що є причиною, або наслідками революційних соціальних змін в суспільстві.

Безумовно, основним джерелом соціальних змін – є зміни в суспільній свідомості. В даному випадку мається на увазі суспільна свідомість загалом, що включає в себе, як свідомість еліт різного гатунку (політичних,

економічних, фінансових, інтелектуальних, культурних, тощо.), так і свідомість пересічних громадян (народних мас).

Не вдаючись до полеміки, що до “визначної”, або “провідної” ролі тих чи інших соціальних груп в даному процесі, зазначимо лише, що суспільна свідомість так чи інакше формується всіма, без виключення, елементами соціуму і також, без виключення, впливає на них, так чи інакше.

Структура суспільної свідомості досить різнопланова, вона включає в себе: види, рівні, форми свідомості, тощо, але аналіз всього комплексу пов’язаного з суспільною свідомістю в рамках даного дослідження є недоцільним з огляду на його об’єм, тому перейдемо до розгляду власне предмету нашого дослідження – феномену “мислення” та його видів, а якщо конкретніше – феномену “Панорамного мислення” в контексті визначення соціальнофілософських передумов його функціонування і впливу останнього на суспільну свідомість та перебіг соціальних процесів в суспільстві.

Феномен “мислення”, як і феномен “свідомості”, турбував людство ще за часів виникнення та формування філософської та наукової думки. До його вивчення звертались і в античності (Парменід, Аристотель...), і в класичній Європейській філософії (Декарт, Спіноза, Кант...).

Та і взагалі, досить складно визначити когось з відомих філософів, який так чи інакше не досліджував би проблему мислення в тій, або іншій формі.

Справа в тому, що проблеми “Мислення” та “Свідомості” дуже довгий час були “Наріжним каменем” будь-якого філософського дискурсу, тому що слугувала відправною точкою “Основного філософського питання” – “Первинність духу або матерії”.

Не вдаючись до аналізу полеміки між матеріалістами та ідеалістами, зазначимо, що в новітній історії, починаючи з екзистенціалістів, склався більш прагматичний підхід до вивчення феномену мислення.

Конструктивність цього підходу полягає у відмові, або при наймі “винесенню за дужки” питання “Виникнення мислення”, як такого, і концентрації уваги на його функціонуванні та реалізації. Тобто проблема

вийшла за рамки виключно гносеології та антропології і стала предметом більш конкретного аналізу в сферах: психології, логіки, медицини, культури, науки, соціальної філософії, тощо.

Велика Радянська Енциклопедія дає наступну характеристику феномену мислення: – “Мислення, процес віддзеркалення об'єктивної дійсності, що становить вищий ступінь людського пізнання. Хоча мислення має своїм єдиним джерелом відчуття, воно переходить межі безпосередньо-фізіологічного віддзеркалення і дозволяє одержувати знання про такі об'єкти, властивості і відносини реального миру, які не можуть бути безпосередньо сприйняті людиною”. [4]

Проте там же зазначається: – ”...кожна окрема людина стає суб'єктом мислення, лише опановувавши мовою, поняттями, логікою, які суть продукти розвитку суспільної практики”.

Задачі, які людина ставить перед своїм мисленням, породжуються суспільними умовами її життя. А значить, мислення людини має суспільно-історичну природу. [1]

В сучасній науковій думці проблема мислення та її взаємозв'язки з соціальною сферою розглядається під різними кутами: трансформаційними соціокультурними змінами, що відбуваються в сучасному суспільстві (К.О. Абульханова-Славська, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, М.М. Бахтін, О.Ф. Бондаренко, М.Й. Боришевський, Е. Гідденс, Н.Ф. Каліна, С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко, О.П. Саннікова, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева, А.В. Фурман, та ін.); соціальним та особистісним самовизначенням (Н.В. Антонова, М.В. Заковоротна, Н.Л. Іванова, М.І. Пірне, Г. Теджфел, Дж. Тернер, В.О. Ядов та ін.); необхідності психологічного супроводу процесу становлення і трансформації ідентичності в умовах соціокультурних змін (О.Ф. Бондаренко, Л.П. Журавльова, І.А. Зазюн, Л.М. Карамушка, І.М. Кирилюк, С.Д. Максименко, В.Г. Панок, Н.І. Пов'якель, О.П. Саннікова, О.Я. Чебикін, Н.В. Чепелева, Н.Ф. Шевченко, Т.С. Яценко та ін.).

В психології, філософії та і взагалі в навколо науковій сфері, склалися досить різноманітні і досить суперечливі уявлення про види мислення.

Розрізняють мислення абстрактне і мислення конкретне, наочно-образне і наочно-дієве, інтуїтивне і логічне, теоретичне і практичне, наукове і буденне.

Згідно з іншими класифікаціями, мислення поділяється на такі види: логічне, панорамне, комбінаторне, латеральне, концептуальне, дивергентне, практичне, обхідне, саногенне, патогенне, стратегічне, музичне, наочно-дійове, конкретно-наочне. абстрактно-логічне, творче, репродуктивне, аналітичне, інтуїтивне, тощо.

Власне з огляду на досить великий рівень дослідженості теми, можна навести багато систем класифікації цього феномену з різних позицій та за різними визначними ознаками, в деяких з них фігурує – “Панорамне мислення”, в деяких ні.

Проте слід зазначити, що хоча саме поняття – “Панорамне мислення” в науковій літературі зовсім не нове і часто-густо зустрічається в різного роду класифікаціях мислення, тим не менш, рівень дослідження цього феномену досить малий, особливо в контексті соціальнофілософських засад його функціонування.

Наразі чи не єдиним комплексним дослідженням феномену “Панорамного мислення” – є дослідження Білоруського дослідника – Уладимира Трацякова, викладене в науковій статті “Панорамне мислення, як термін”, що правда його дослідження стосуються в основному когнітивної сфери визначення феномену, його ролі в дидактиці і лише частково його соціофілософської основи.

Панорамне мислення – спосіб мислення, в процесі якого відбувається подолання еволюційної обтяженості людського менталітету – вузькості поля свідомості і пов'язаних з цим інстинктивних, несвідомих і підсвідомих проявів ментальності, тобто того, що здатне негативно відбитися на якості мислення і на його результатах.

Панорамне мислення може вважатися терміном, що включає мислення інших типів, в масі людям не властивих – таких як системне, латеральне, нестандартне, об'ємне, винахідництво, проривне, масштабне, повного спектру, паралельне, більш ніж одотрекове.

Зорове сприйняття панорами давало багатьом авторам можливість використовувати інтуїтивну зрозумілість панорамного мислення в просторовому, або узагальненому просторовому значенні, не визначаючи його. Панорамне мислення використовувалося також в юриспруденції, в картографуванні і візуалізації когнітивних процесів. Поняття “Панорамне мислення” вводилося і в протипагу “Тунельному мисленню”, використовувалося при аналізі технічних рішень в космонавтиці. [5]

В іншій науковій роботі, автор зазначає: “... що “Панорамне мислення”, як науковий термін, введений в 1995 р., не дивлячись на попередні прецеденти його використання, може вважатися новим науковим поняттям, оскільки в ньому панорама вперше була пов'язана з головним субстратом мислення – корою головного мозку, а використання такого способу мислення – з подоланням еволюційно-обумовленої особливості людського менталітету. [6]

Необхідність введення поняття “Панорамне мислення”, як “нового” наукового терміну, автор пояснює необхідністю вивчення можливостей подолання вузькості поля свідомості сучасних людей.

Еволюційна особливість людського менталітету – це вузькість поля свідомості. Колись, у пралюдей і ще стародавніших людських предків ця особливість була перевагою у виживанні через корелятивно пов'язані з нею високошвидкісними поведінковими реакціями, тепер же, у сучасної людини, в світі, що ускладнився і ускладнюється, але в умовах більш безпечніших, вузькість поля свідомості стала недоліком, еволюційно успадкованою обтяженістю людського роду, яку можна діагностувати як дефіцит панорамного мислення. [5]

Як ми бачимо, автор розглядає феномен “Панорамне мислення” у філогенезі людини не як функцію, що втрачено, а, як функцію, що не отримала достатнього розвитку в процесі еволюції.

І хоча далі у дослідженні йдеться про якісні ознаки панорамно-мислячої та не панорамно-мислячої особистості, а також про методи стимулювання розвитку панорамного мислення педагогічними шляхами, автор все ж зазначає, – “Панорамне мислення не є якась абстракція, що не має відношення до реальності. Наприклад, елементи панорамного мислення проявляють: диспетчер аеропорту, диригент оркестру за диригентським пультом, хірург, що проводить операцію, синхронний перекладач, що обслуговує міжнародну конференцію, шоумен, що веде стрім-шоу в прямому ефірі, композитор, що створює симфонію або концерт, письменник, що обдумує задум роману або повісті, актор, що грає на сцені, шкільний вчитель, що веде урок, вчений, що вводить в науку нове поняття, гуморист, що придумує новий жарт, і ті слухачі, що його сприймають. [5]

З цієї цитати, як і з всього тексту наукової розробки, можна зробити ряд попередніх висновків.

По-перше – Панорамне мислення – є повністю, або лише частково втраченою функцією людини і знаходиться в процесі активного розвитку.

По-друге – ця функція, не є рідкісним явищем, притаманним лише окремим особистостям, а в тій чи іншій мірі проявляється в процесі мислення кожної людини.

Третє – Панорамне мислення досить затребуваний феномен фактично у всіх сферах соціального буття.

Ну і ще один висновок який хотілось би винести за дужки – “Панорамне мислення” не є прямим антиподом “Мислення Логічного”, хоча така думка, не лише напрошується, а й частково справджується, особливо на прикладі формальної логіки. Феномен, що вивчається – є важливим та дієвим доповненням, а в ідеалі – центральним та змістоутворюючим компонентом мислення, як такого.

Його антиподами є – “Лінійне”, “Тунельне” та “Однотрекове” мислення, яким притаманні вузькість поля свідомості мислення, архаїчність та консерватизм, відмова від сприйняття нового, буквальність, одно, або біполярність висновків.

Власне в цьому сенсі, формальна логіка з її “Так” чи “Ні”, або “Істинно”, “Хибно”, дійсно видається антагоністичною панорамному мисленню із-за відсутності проміжних варіантів, проте, лише на перший погляд.

Якщо результати логічного мислення загалом, і формальної логіки зокрема, використовувати не, як кінцевий та остаточний варіант процесу мислення, а лише як інструмент для подальшого, більш глибокого аналізу проблеми, з пошуком альтернативних варіантів та їх повторним аналітично-логічним аналізом, то в даному випадку “Панорамне мислення” виявляється дійсно центральним, змістоутворюючим фактором процесу мислення та прийняття рішень.

Власне проблема, подолання “шорів” біполярності мислення та виходу хоча б до рівня “триметричного семіозису” через феномен “Панорамного мислення”, дуже цікава, проте це вже предмет іншого комплексного дослідження.

А тепер повернемося до поточного предмету, а саме – соціально-філософських засад функціонування панорамного мислення.

Як вже зазначалось вище, “Мислення” феномен соціальний і за межами соціуму майже неможливий.

Саме соціальне середовище, та соціальне буття в ньому формує особистість та спонукає її до процесу мислення, як необхідному для виживання та самореалізації.

Індивід, що хоча б частково, втрачає функцію мислення, вважається не дієздатним, та таким, що потребує опіки.

Мало того, в такому випадку при незаперечному визнанні існування індивідуальності людини, може піддаватись сумніву сама наявність в ній

особистості. Звичайно це стосується тяжких нервових розладів та психічних хвороб.

Соціальне середовище, не лише спонукає мислячий індивід до мислячої діяльності, а і надає йому необхідний інструментарій у вигляді: методів, методологічних основ, концепцій, парадигм.

Індивід, як член суспільства, підпорядковується впливу його законів, норм, які в свою чергу реалізуються через діяльність та поведінку самого індивіду. [3;25]

Визначальну роль в даному процесі відіграє суспільна свідомість та “Суспільна думка” в різних її проявах.

Особистість залежна від соціального середовища, її свідомість залежна від суспільної свідомості, отже, і процес індивідуального мислення також певною мірою залежний від соціокультурного оточення. Проте, вже саме визначення – “Індивідуальне мислення”, свідчить про певний рівень його автономності.

Низький рівень автономності мислення характеризується: стандартністю, лінійністю, інертністю, передбачуваністю. Формально, такий рівень мислення, можна охарактеризувати, як мислення “Конформіста”, – особистості, що прагне якомога більше пристосуватись до оточуючого соціального середовища, не виділятися на його тлі, а отже, прагне “Думати, як всі”, тобто – “Мислити як всі”.

Цей тип мислення частково характерний для всіх людей. Адже кожній людині в її життєдіяльності приходиться слідувати певним правилам, виконувати стандартні процедури, вирішувати стандартні задачі, отже і мислити стандартно.

Загалом суспільство, в своїй масі, досить схвально відноситься до прояву індивідом саме стандартного типу мислення і навіть активно спонукає та заохочує до нього. Стандартне мислення це, як правило, стандартна поведінка, а значить – передбачуваність.

Проте запит на нестандартне індивідуальне мислення в суспільстві теж досить високий та стійкий.

Можна виділити декілька основних причин цього запиту.

Перше, – соціум це живий еволюціонуючий організм, що невпинно розвивається. І хоча, його розвиток характеризується, як прогресивною, так і регресивною спрямованістю, сам фактор розвитку є абсолютною категорією. Соціальні зміни потребують нестандартних підходів, а отже і нестандартного мислення.

Друге, – інноваційні сфери суспільного розвитку постійно ставлять нові, або й новітні задачі, вирішення яких вже неможливе старими методами і потребує нових інноваційних підходів.

І третій, не менш важливий фактор, – “Соціальна конкуренція”, або “Конкуренція особистостей в соціальному середовищі”.

Саме нестандартність мислення та новизна його результатів дають можливість особистості, не тільки привернути до себе увагу, або виділитись на загальному тлі, але й отримати певні конкурентні переваги в соціальному середовищі.

Намагання “Думати”, або “Мислити не так, як всі”, подолання стереотипів, кліше, штампів, пошук нових можливостей власного розвитку та самореалізації, дає особистості, не лише конкурентні переваги, а й можливості підвищення свого особистісного, соціального та майнового статусу, що і є ознаками “Успішної особистості”.

Як ми бачимо, основою для функціонування та реалізації “нестандартного” мислення є не лише якостями окремої особистості. В ній чітко прослідковується соціальний запит, а отже саме соціальне середовище є основним чинником, що впливає на її формування.

Підсумовуючи все вище вказане, зазначимо, що термін “Нестандартне мислення” ми використовували в досить широкому та вільному значенні, і тепер, слід його конкретизувати, та виявити зв’язки з предметом нашого дослідження.

Власне – “Нестандартне мислення”, це і є мислення з високим рівнем автономності від стереотипів соціальної та масової свідомості.

Зазначаємо, що повний відрив мислення від соціальної свідомості неможливий в принципі, а його максимально-високий рівень може призвести до розпаду особистості та втратою її зв’язків не лише з соціумом, а і з буденною реальністю, що характерно для психічних розладів, хронічної наркоманії, пияцтва, тощо.

В даному контексті ми маємо на увазі “Високий рівень автономності”, як рівень вище низького, або вище середнього.

Такий тип мислення можна характеризувати, не лише власне “Нестандартністю”, а, в певних випадках, і такими характеристиками, як: багатовекторність, об’ємність, повного спектру, масштабність, динамічність, креативність, інноваційність, авангардність, тощо.

Результати такого мислення, також характеризуються не лише нестандартністю, а і новизною, неочікуваністю та непередбачуваністю.

Як ми бачимо, окремі характеристики “Нестандартного” мислення підходять до різних його типів, проте вони повністю збігаються з характеристиками “Панорамного мислення”, що були приведені вище.

Мало того, основною проблемою переходу від стандартного до нестандартного мислення – є проблема подолання його інертності, що в філософському сенсі повністю збігається з проблемою подолання еволюційної обтяженості людського менталітету – вузькості поля свідомості і пов’язаних з цим інстинктивних, несвідомих і підсвідомих проявів ментальності, тобто того, що здатне негативно відбитися на якості мислення і на його результатах. [5]

Отже, всі висновки, які були зроблені що до визначної ролі соціального середовища та суспільної свідомості у функціонуванні мислення, як такого, та їх ролі в процесі стимулювання індивіду до нестандартного мислення, можна повністю віднести і до панорамного мислення, як окремого типу.

Наразі, роль соціального середовища та суспільної свідомості у становленні та розвитку саме панорамного мислення, на наш погляд, набагато більш значуща, а ніж їх роль у формуванні мислення інших типів.

Тут справа в тому, що на відміну від інших типів, “Панорамне мислення” – це функція, що не отримала достойної стимуляції в процесі філогенезу, а відтак, чи не єдиним джерелом її розвитку, є власне розвиток соціуму та його попит на інноваційність та нестандартність.

З іншого боку, саме “Панорамне мислення”, як антипод мисленню лінійному, одотрековому, тунельному та передбачуваному, дає суспільству можливість розвитку та реформування основних суспільних концептів, що є основою діючої парадигми.

Власне взаємодія між парадигмою та панорамним мисленням, це предмет окремого дослідження, проте тут слід зазначити, що на наш погляд, навіть часткові зміни в парадигмальних концептах неможливі без активності панорамно-мислячих особистостей, що на відміну від пасивної спільноти, відчують необхідність змін.

Тут ми підходимо до необхідності визначення, а хто ж така “Панорамно-мисляча особистість”? Хто це – пересічний індивід, особа обдарована певними талантами, чи геній?

Висновок дуже простий – всі категорії особистостей в соціумі мають змогу опанувати та використовувати панорамне мислення у вирішенні проблем, як на буденному, так і на теоретичному рівні суспільної свідомості.

Всі, без виключення, можуть користуватись результатами індивідуального панорамного мислення, якщо вони співпадають з їхніми глибинними, підсвідомими відчуттями, але не кожна людина може взяти на себе відповідальність за генерування новітніх концептів.

Як правило, це роль еліт: політичних, економічних, інтелектуальних, культурних, тощо. Саме вони, зазвичай, відіграють роль “Генераторів” нових ідей (нових концептів) в соціокультурній сфері.

Як правило, вони особисто, чи опосередковано, мають доступ до засобів масової інформації, та змогу донести результати своєї мислячої діяльності до широкого загалу.

Реалізація цих ідей і концептів в суспільному житті, це вже роль пересічних особистостей, що формують аудиторію, яка їх сприймає, та відчуває їх близькість до своїх відчуттів.

Проте існують і зворотні процеси. Коли сама спільнота або соціальна група, як правило така, що неформально створилась, починає на ірраціональному рівні, колективно, на базі постійного спілкування, використовуючи свої підсвідомі уявлення про існуючу реальність, формувати свої новітні концепти, які їм загалом зрозумілі, але не знаходять формального визначення з огляду на низький рівень освіченості.

В цьому випадку, вже елітам приходиться дослуховуватись до думки спільноти, аналізувати її, та на базі теоретичного узагальнення вже сформованої інформації, формулювати аналітичний продукт, що віддзеркалює підсвідоме бачення окремих соціальних груп, або суспільства в цілому.

“Панорамне мислення” – це комплексний феномен, що потребує системного дослідження, яке неможливе здійснити в рамках однієї наукової статті. Проте вже зараз можна зробити певні наукові висновки.

“Панорамне мислення” – це один з видів мислення, так чи інакше, на тому, чи іншому рівні властивий всім.

“Панорамне мислення” – це не втрачена, а недостатньо розвинута функція свідомості, що не набула стимулювання розвитку в процесі філогенезу.

“Панорамне мислення” – це функція мислення особистості, яка досить затребувана сучасним суспільством.

“Панорамне мислення” – це феномен, що має витoki безпосередньо з соціального буття, без нього абсолютно неможливий, тому безумовно

залежний від суспільної свідомості, але такий, що має всі необхідні важелі впливу на формування та трансформування суспільної думки.

1. Большая советская энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия 1969-1978
2. Борінштейн Є.Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного Українського суспільства Одеса “Астропринт” 2006 - 400 с.
3. Кавалеров А.А., Борінштейн Є.Р. Личность: её языковые ценностные ориентации Одесса.: Астропринт, 2001 - 168 с.
4. Маркс К. і Енгельс Ф., Соч., 2 изд., т. 20, с. 554-555).
5. Трацякоу У. [http:// http:// www.proza.ru](http://www.proza.ru)
6. Трацякоу У. Криминальный диагноз: узкоумие http://inteltech.iatp.by/ped_draft.html).